

1. هدف سلوکیان از ایجاد شهرهای جدید در قلمرو خود چه بود؟

2. چرا سلوکیان بر متصرفات شرقی خود نظارت و سلطه کامل نداشتند و نتیجه آن چه شد؟

3. چه کسانی به سلطه سلوکیان بیگانه بر ایران پایان دادند؟ **اشکانیان**

4. چرا پایه های حاکمیت سیاسی و نظامی سلوکیان بر ایران سست و لرزان بود؟

5. چگونه تاسیس سلسله اشکانیان را توضیح دهید

اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند و فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند؛ بنابراین، پایه های حاکمیت سیاسی و نظامی سلوکیان بر ایران سست و لرزان بود. **4**

اشکانیان

تأسیس سلسله اشکانیان بنیان گذار این سلسله، آرشک، از قبیله پرنی یا آپرنی در شرق ایران بود که بر فرمانروای سلوکی در ناحیه ای در حوالی قوچان امروزی شورید و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کرد (۲۳۸ ق.م.). به احترام آرشک، جانشینان وی، عنوان آرشک را به نام خود افزودند و بدین ترتیب این سلسله اشکانیان و بعداً اشکانیان نامیده شد. اشکانیان با استفاده از جنگاوران قبایل شرق ایران که در سوارکاری و تیراندازی با کمان، مهارت فراوان داشتند، سپاه ورزیده ای را تشکیل دادند. آنان به تدریج به سمت غرب پیشروی کردند و پس از قریب صد سال جنگ و گریز موفق شدند سلوکیان را به طور کامل از ایران بیرون کنند. **5**

اشکانیان در طول حدود ۴۷۰ سال حکومت، چندین بار پایتخت خود را تغییر دادند. پایتخت های این سلسله به ترتیب عبارت اند از: شهر نسا در ترکمنستان امروزی، شهر صدرروازه در حوالی دامغان کنونی که یونانیان به آن هکاتمپولس می گفتند و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی. **6**

در ساحل غربی رود دجله قرار داشت، به عنوان پایتخت برگزید، اما چند سال بعد، پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد. **5** سلوکوس و جانشینان او شهرهای زیادی را در قلمرو خود بنا کردند. آنها قصد داشتند با ایجاد شهرهای جدید و کوچاندن یونانیان به این شهرها، فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات اسکندر در آسیا رواج دهند. این شهرها براساس معماری یونانی برپا شده بودند و ساکنان آنها وظیفه داشتند از وقوع شورش های احتمالی و هجوم طوایف کوچ رو جلوگیری کنند. از سوی دیگر، این شهرها زمینه گسترش فعالیت های تجاری با سرزمین های دور و نزدیک را فراهم می آوردند. **1**

2 سلوکیان از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر، وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو، بیشتر توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه کامل نداشتند. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندان هایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را به دست گیرند و به **6** استقلال از حکومت سلوکیان بیهتند. یکی از این خاندان ها اشکانیان بودند که سرانجام پس از سال های طولانی مبارزه و مقاومت، به سلطه سلوکیان بیگانه بر ایران پایان دادند.

4 سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود داشتند و هیچ گاه نتوانستند حس همزیستی و یگانگی با

6. پایتخت اشکانیان را نام ببرید

1. چرا نخستین فرمانروایان اشکانی گاهی ناچار به اظهار اطاعت از سلوکیان بودند؟

2. مهرداد یکم چگونه قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را به طور چشمگیری افزایش داد؟

3. در زمان فرمانروایی کدام پادشاه اشکانی سلسله اشکانیان از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به پادشاهی قدرتمند تبدیل شد؟
در زمان مهرداد یکم

فعالیت ۱

با توجه به مطالب درس، توضیح دهید که تغییر پایتخت‌های اشکانی چه ارتباطی با رویدادها و تحولات سیاسی و نظامی داشته است؟

اشکانیان را به نهایت خود رساند و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان استوار شد.

○ سکهٔ ونون دوم - پادشاه اشکانی

گسترش و تثبیت قدرت (نخستین فرمانروایان اشکانی، برای حفظ قلمرو خود، گاهی ناچار به اظهار اطاعت از سلوکیان بودند، اما **مهرداد یکم** با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را به طور چشمگیری افزایش داد) در دوران فرمانروایی او، سلسلهٔ اشکانیان از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به پادشاهی قدرتمندی تبدیل شد. **مهرداد دوم** نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. فتوحات مهرداد دوم، وسعت قلمرو

4. فتوحات ..... **مهرداد دوم** وسعت قلمرو اشکانیان را به نهایت خود رساند و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان استوار شد

○ نقشه قلمرو اشکانیان

1. در زمان کدام پادشاه اشکانی سفیران از سوی چین به ایران آمدند و روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد؟
2. یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانیان چه بود؟ توضیح دهید
3. نبرد حران را توضیح دهید
4. نظام حکومتی اشکانیان چگونه بود؟

فعالیت ۲

با مقایسه نقشه‌های قلمرو هخامنشیان و اشکانیان، بگویید محدوده جغرافیایی سلسله‌های مذکور چه تفاوت‌هایی دارند؟

در دوران مهرداد دوم اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند

○ سنگ نگاره سواره نظام اشکانی

4

خوانده‌اند. حکومت اشکانی بر اثر جنگ‌های پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و نیز درگیری‌های نظامی در مرزهای شرقی، در اوایل قرن سوم میلادی به سستی گرایید. از این رو، برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی برآمدند. آخرین پادشاه اشکانیان، اردوان چهارم بود که نیروهای مهاجم رومی را شکست داد و آنان را مجبور به پرداخت غرامت کرد، اما در برابر مشکلات داخلی موفق نبود و نتوانست خاندان ساسانی را که در فارس بر او شوریده بودند، آرام کند. سرانجام، اردوان در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی شکست خورد و کشته شد و سلسله اشکانیان از هم پاشید.

1 در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و در پی آن، روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند. اشکانیان و روم یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانی، اختلافات و جنگ‌های مکرر با امپراتوری روم بود. در آن زمان، امپراتوری قدرتمند روم در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گاه به گاه سپاه بزرگی را روانه ایران می‌کرد؛ اما اشکانیان نیز مصمم بودند با تمام قوا از مرزهای غربی ایران دفاع کنند و اجازه ندهند بیگانگان بار دیگر بر کشور سلطه یابند. یکی از مهم‌ترین جنگ‌های اشکانیان و روم در زمان پادشاهی اردوان دوم اتفاق افتاد. کراسوس، سردار مشهور روم با سپاهی بزرگ و مجهز به منطقه بین‌النهرین هجوم آورد، اما در جایی به نام حران، از سپاه ایران به سختی شکست خورد و سردار مغرور روم کشته شد. فرماندهی سپاه ایران را در جنگ حران، سردار بی‌باک و شجاع ایرانی، سورنا بر عهده داشت که با اجرای فنون گوناگون جنگی به پیروزی بزرگی دست یافت. 3 پس از جنگ حران، اشکانیان و رومیان بارها بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای سوریه، با هم جنگیدند. سپاه اشکانی اگرچه در برخی از این جنگ‌ها ناکام بود، اما در نبردهای بعدی با پایمردی و دلاوری، شکست را جبران می‌کرد و دشمن را عقب می‌راند.

سقوط اشکانیان) نظام حکومتی اشکانیان مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی، مالیات و نیروی نظامی می‌داد. این نوع حکومت را ملوک طوایفی

5. دلایل سقوط حکومت اشکانیان چه بود؟
1. بر اثر جنگ‌های پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و درگیری‌های نظامی در مرزهای شرقی
2. نافرمانی برخی از حاکمان محلی
3. ناتوانی حاکم اشکانی در برابر مشکلات داخلی
4. شورش خاندان ساسانی در فارس و ناتوانی حاکم اشکانی در سرکوب آنها
5. شکست اردوان در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی و کشته شدن او
6. آخرین پادشاه اشکانیان چه نام داشت؟ اردوان چهارم

1. میراث اشکانیان را نام ببرید

2. ساسانیان نام خود را از..... **ساسان نیای اردشیر بابکان** سردرد و درمان آن سلسله گرفته اند

میراث اشکانیان (حکومت اشکانی، با رشادت و روحیه جنگاوری، ایران را از چنگ بیگانگان بیرون آورد. اشکانیان با آسان گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی، اقوام و فرقه های دینی گوناگون و حتی یونانی تباران ایران را که در سراسر قلمرو آنها پراکنده بودند، در کنار یکدیگر حفظ کردند. سلسله اشکانی با اجرای چنین سیاست هایی بود که در دوران پس از اسکندر، توانست به ایران استقلال و حیثیت دوباره ببخشد. اشکانیان به تدریج با پیوند دادن اجزای مختلف فرهنگ ایرانی و ترویج ایران گرایی، ایران را احیا کردند.)¹

ساسانیان

شکل گیری حکومت: ساسانیان، نام خود را از ساسان،

3. ساسان که بود و چگونه برای قدرت و نفوذ خانواده خود افزود؟

4. چگونه به قدرت رسیدن اردشیر بابکان را توضیح دهید

نقش برجسته های فیروز آباد

5. پایتخت اردشیر بابکان کجا بود؟ **تیسفون**

فعالیت ۳

با استفاده از نقشه های تاریخی و با راهنمایی دبیر محترم، درباره پایتخت های ایران از زمان هخامنشیان تا پایان دوره ساسانیان و تغییر مکان آنها گفت و گو کنید.

6. مهمترین مشکلی که اردشیر بابکان در آغاز حکومت خود با آن مواجه بود چه بود؟

7. اردشیر بابکان چگونه با مخالفان مبارزه کرد؟

تثبیت قدرت (ساسانیان مصمم بودند به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود. از این رو، اردشیر بابکان در آغاز کار با مشکلات متعدد داخلی روبه رو شد. بسیاری از حاکمان محلی که نمی خواستند استقلال نسبی خود را از دست بدهند، با حکومت جدید به مخالفت برخاستند.)⁶ اردشیر بسیاری از مخالفان را با جنگ بر سر جای خود نشانده و برخی دیگر را با نامه نگاری و ارائه دلیل های گوناگون با خود همراه کرد.)⁷

نقش برجسته شاپور یکم - نقش رجب، استان فارس

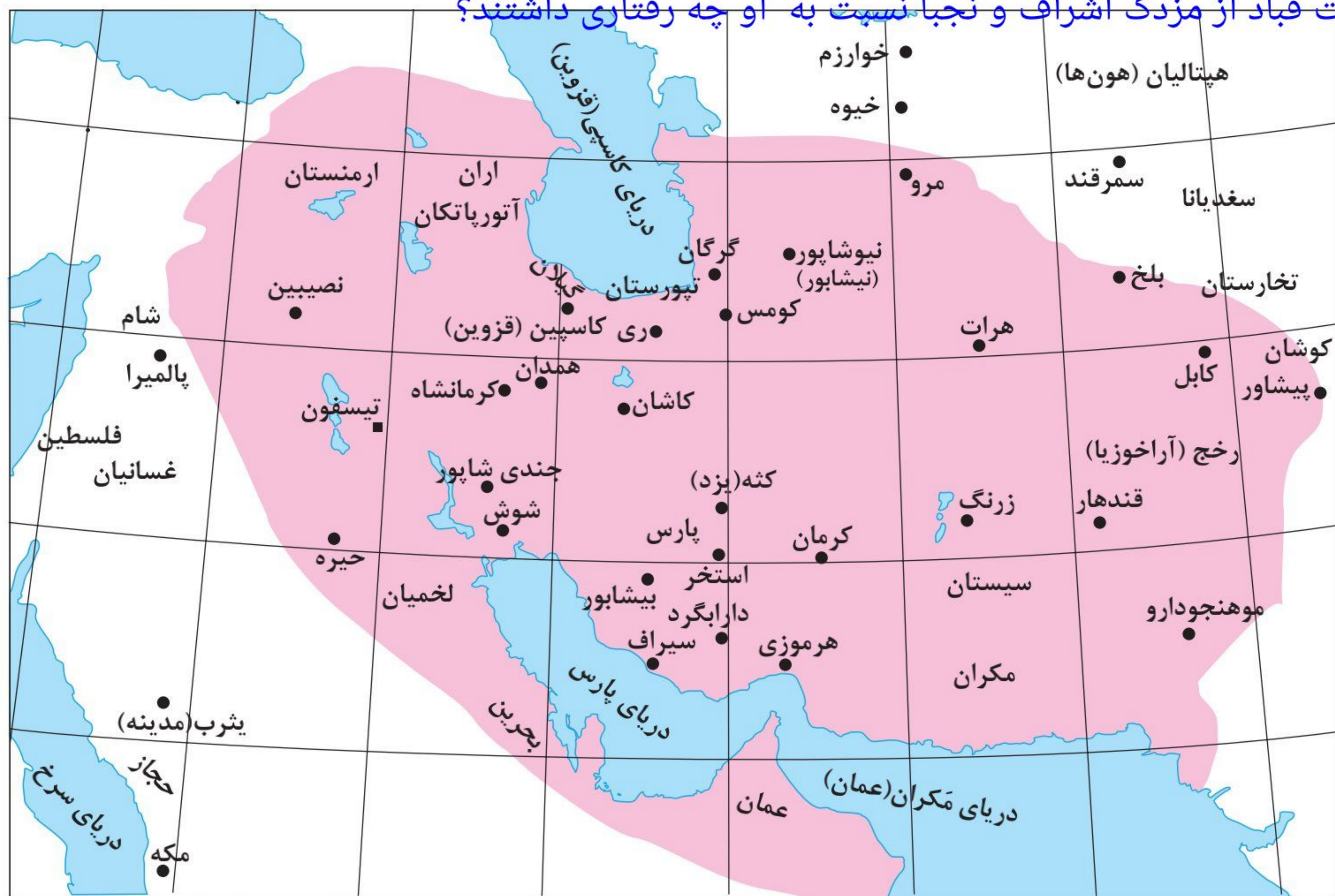
8. حکومت ساسانی همواره در خارج از مرزهایش نیز با مسائل و مشکلات مختلفی روبه رو بود. یکی از این مشکلات، امپراتوری روم شرقی به شمار می رفت که پی در پی به سرزمین های ایرانی حمله می کرد. از سوی دیگر، یورش های مکرر قبایل بیابان گرد به مرزهای ایران، ساسانیان را به زحمت می انداخت.)⁸

حکومت ساسانیان با اقدامات مهم پادشاهانی مانند شاپور یکم و شاپوردوم که موفقیت های سیاسی و نظامی بزرگی در داخل و خارج کسب کردند، گسترش یافت و تثبیت شد.)⁹

8. مشکلات حکومت ساسانی در خارج از مرزها چه بود؟

9. حکومت ساسانیان با چه اقداماتی که گسترش یافت و تثبیت شد؟

1. در زمان کدام پادشاه ساسانی حکومت ساسانی با جنبش اجتماعی و اقتصادی مزدک مواجه شد؟
2. جنبش اقتصادی و اجتماعی مزدک چه بود؟
3. چرا قباد به حمایت از مزدک برخاست؟
4. با حمایت قباد از مزدک اشراف و نجبا نسبت به او چه رفتاری داشتند؟
5. غائله مزدک چگونه پایان یافت؟

6. اقدامات خسرو انوشیروان را نام ببرید

نقشه قلمرو ساسانیان

فعالیت ۴

نقشه‌های قلمرو ساسانیان و هخامنشیان را با یکدیگر مقایسه کنید و بگویید از نظر وسعت چه تفاوتی با هم دارند؟

1. در زمان پادشاهی قباد یکم (۵۳۱ - ۴۸۷ م.)، حکومت ساسانی با جنبشی اجتماعی و اقتصادی به رهبری مزدک مواجه شد. ¹ مزدک طرفدار برابری مردم در بهره‌مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود. او اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود. با وجود آنکه مزدک پیروان خود را از ستیز با طبقات بالا منع کرده بود، اما اموال بسیاری از بزرگان غارت شد و کار به خشونت و افراط کشیده شد. ²
3. قباد که در آغاز زمامداری خود قصد داشت از قدرت اشراف، نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند، به حمایت از مزدک برخاست. ³ اما اشراف و نجبا او را ⁴
- از پادشاهی برکنار و زندانی کردند. ⁴ قباد دوباره به قدرت بازگشت و برای حفظ موقعیت خود، با مخالفان مزدک همراهی کرد. ⁵ در پایان دوران قباد، با هدایت خسرو، پسر و جانشین او، مزدک به مناظره‌ای ساختگی دعوت شد که در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید. ⁵
6. خسرو انوشیروان یکی از پادشاهان مشهور ساسانی به شمار می‌رود. این پادشاه برای سامان بخشیدن به اوضاع کشور، اصلاحاتی را در زمینه اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد که در درس‌های بعدی بیشتر با آنها آشنا خواهید شد. اصلاحات خسرو انوشیروان نتوانست مسائل و مشکلات داخلی حکومت ساسانی را برای همیشه حل کند. در زمان جانشین او، هرمز چهارم، اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت

7. در زمان کدام پادشاه ساسانی اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت؟
در زمان هرمز چهارم

1. خسرو پرویز چگونه به تاج و تخت رسید؟

2. علت اختلاف ساسانیان و روم چه بود؟

3. یکی از اهداف اصلی رومیان در لشکرکشی پی در پی به ایران چه بود؟

و یکی از سرداران مشهور به نام بهرام چوبین، با پشتیبانی (خسرو پرویز، پسر هرمز، به بیزانس (امپراتوری روم شرقی) بزرگان، علیه پادشاه سر به شورش برداشت و او را از قدرت برکنار کرد و خود به جای او بر تخت پادشاهی نشست. 1) گریخت و با حمایت امپراتوری روم، به تاج و تخت رسید.

نقش برجسته خسرو پرویز - طاق بستان، کرمانشاه

سکه خسرو انوشیروان

ساسانیان بارها ناچار به جنگ با رومیان شدند. دو مورد از این جنگ‌ها در زمان شاپور یکم اتفاق افتاد که در یکی از آنها گردیانوس، امپراتور روم، کشته شد و در دیگری والرینوس، امپراتور روم به اسارت در آمد. (در زمان خسرو پرویز نیز نبردهای بزرگی میان دو کشور رخ داد که در آغاز، ساسانیان پیروز شدند، اما در پایان، به سختی شکست خوردند. البته بعضی اوقات نیز دو طرف، مذاکره و سازش را بر ستیز ترجیح می‌دادند و با امضای پیمان صلح، آرامش بر روابط آنها حکم فرما می‌شد.) 4

ساسانیان و روم: رقابت، اختلاف و دشمنی میان دو قدرت بزرگ جهان آن روزگار، یعنی روم و ایران در دوران ساسانیان نیز همچنان ادامه داشت. دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین‌های مرزی، به ویژه منطقه ارمنستان، با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف اصلی رومیان در لشکرکشی پی در پی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می‌رسید. آنها می‌خواستند به طور مستقیم با این کشورها رابطه تجاری داشته باشند، اما شاهان اشکانی و ساسانی، با آگاهی از اهمیت و منافع این مسیرهای تجاری برای ایران داشت، می‌کوشیدند مانع موفقیت رومیان شوند. 3

4. نتیجه نبردهای که میان رومیان و ایرانیان در زمان خسرو پرویز اتفاق افتاد چه بود؟

بررسی شواهد و مدارک؛ بخشی از سنگ‌نوشته شاپور یکم در نقش رستم درباره جنگ با رومیان
«... وقتی که من نخست بر تخت امپراتوری مستقر شدم، قیصر گردیانوس (امپراتور روم) لشکری از تمام قلمرو روم و کشور ژرمن و گوت گرد آورد و علیه ما به امپراتوری ایران حمله ور شد و در سر حد آشور یک نبرد سخت مرزی صورت گرفت. قیصر گردیانوس کشته شد و سپاه روم منهدم گردید و رومی‌ها فیلیپ را قیصر کردند. بعداً قیصر فیلیپ به سوی ما آمد تا به ما پیشنهاد سازش کند و با تقدیم هزار دینار به عنوان فدیة برای نجات جان یاران خود، باج‌گزار ما شد... بعداً دوباره قیصر دروغ گفت و به ارمنستان ظلم کرد و ما به خاک امپراتوری روم حمله کردیم و سپاه روم را که شصت هزار (نفر) بود، تار و مار کردیم. قلمرو آشور و آنچه در علیای آشور قرار داشت، تمام به آتش سوختند و بایر و اسیر نمودیم و ما در آن جنگ از امپراتوری روم، دژها و شهرها گرفتیم.»

1. یکی از مسائلی که همواره ساسانیان را به زحمت می انداخت چه بود و شاهان ساسانی برای مقابله با آنها چه کار کردند؟
2. چرا شاپور دوم در عملیات نظامی عراق متجاوز را به سختی گوشمالی داد؟

بنایی در نقش رستم که به «کعبه زرتشت» معروف شده و سنگ نوشته شاپور یکم بر دیوار آن قرار گرفته است.

نقش برجسته شاپور یکم و والرین، امپراتور اسیر روم - نقش رستم

فعالیت ۵

- الف - به نظر شما مطالب این سنگ نوشته چه اهمیت و ارزشی برای مورخان و پژوهشگران دارد؟
- ب - محتوای این سنگ نوشته در کدام گروه از منابع تاریخی (دست اول یا دست دوم) طبقه بندی می شود؟ چرا؟

3. حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارت گری اعراب چه اقدامی انجام داد؟

جست و جو و کاوش

4. کدام پادشاه ساسانی حکومت لخمیان را در مرزهای جنوب غربی ایران از میان برداشت؟

پیامد این اقدام چه بود؟

متجاوز را به سختی گوش مالی داد² بعدها³ حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب، حکومتی دست نشانده به ریاست اعراب لخمی (لخمیان) در جنوب غربی ایران به مرکزیت شهر حیره تأسیس کرده³ برخی از مورخان، اقدام خسرو پرویز در برانداختن حکومت لخمیان را اشتباه بزرگی می شمارند که باعث شد مرزهای جنوب غربی ایران در برابر هجوم اعراب بی دفاع بماند.⁴

انحطاط و فروپاشی ساسانیان: یکی از مسائل و مشکلات اساسی حکومت ساسانی، اختلاف و دشمنی میان پادشاه و بزرگان کشور بود. این اختلافات گاهی چنان شدت می یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید. پیش از این

مقابله با بیابان گردان: یکی از مسائلی که همواره ساسانیان را به زحمت می انداخت، هجوم مکرر اقوام بیابان گرد به شهرها و آبادی های ایران در مناطق مرزی بود. قبایل صحراگرد آسیای مرکزی، مکرر به مرزهای شمال شرقی ایران در منطقه خراسان هجوم می آوردند و تخریب و غارت می کردند. شاهان ساسانی برای مقابله با تهاجم ویرانگر این قبایل، اقدام به لشکرکشی کردند و هزینه های زیادی را متقبل شدند.¹

2 قبایل بیابان گرد عرب نیز دائماً به شهرها و آبادی های ایران در حاشیه جنوبی خلیج فارس و دریای عمان دستبرد می زدند. به همین دلیل شاپور دوم ساسانی در عملیاتی نظامی، اعراب

1. خسرو پرویز برای رسیدن به تاج و تخت و سرکوب سرداران و اشراف مخالف خود از چه کسانی کمک گرفت؟
2. آخرین پادشاه ساسانی چه کسی بود؟ **یزدگرد سوم**

3. در زمان کدام شاه ساسانی اعراب مسلمان به ایران حمله کردند و در چه جنگ های سپاه ساسانی را مغلوب کردند؟
در زمان یزدگرد سوم و در نبردهای قادسیه، جلول و نهاوند

خواندید که اشراف و موبدان، قباد را به سبب همراهی با مزدک، از قدرت برکنار کردند و به زندان انداختند. اقدامات خسرو انوشیروان برای حل اختلافات بزرگان و شاه بی نتیجه بود. هرمز چهارم، پسر و جانشین او نیز با همدستی بهرام چوبین، سردار برکنار شده و بزرگان، از تخت به زیر کشیده شد و به قتل رسید.

1) خسرو پرویز، پسر و جانشین او، برای رسیدن به تاج و تخت و سرکوب سرداران و اشراف مخالف خود، از امپراتوری روم، رقیب دیرین ساسانیان کمک گرفت. سرانجام بزرگان بر خسرو پرویز شوریدند و به دستگیری پسرش شیرویه او را از بین بردند. پس از قتل خسرو پرویز، رقابت و کشمکش در درون دربار ساسانی با شدت بیشتری ادامه یافت. شیرویه، جانشین خسرو، بیشتر افراد خاندان ساسانی را که ممکن بود وارث تاج و تخت شوند، کشت. وضعیت سیاسی حکومت ساسانی در آن زمان چنان بی ثبات شد که در فاصله چهار سال، بیش از ده تن بر تخت شاهی نشستند که دو تن آنان، از دختران خسرو پرویز بودند. سرانجام بزرگان کشور، یزدگرد سوم را به پادشاهی برگزیدند. در اوایل فرمانروایی او، اعراب مسلمان به ایران حمله و در چند جنگ بزرگ مانند

4) ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان؛
2- شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش های سیاسی؛
3- نارضایتی توده مردم از حکومت ساسانی به سبب وجود نابرابری های اجتماعی و اقتصادی و عدم مقاومت جدی آنان در برابر اعراب؛
4) کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه های دجله و فرات، شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین های حاصلخیز آسورستان (بین النهرین) 5

5- پیام جذاب دین اسلام که جهانیان را به پرستش خدای یگانه و برابری و برادری فرا می خواند؛
6- انگیزه و روحیه قوی اعراب مسلمان. 4

4. عوامل موثر در سقوط حکومت ساسانیان را نام ببرید

فعالیت ۶

الف - با راهنمایی دبیر محترم و با توجه به مطالبی که در درس های ۹ و ۱۰ خوانده اید، درباره قدرت سیاسی-نظامی ایران در دوران ساسانیان در جهان آن روز، گفت و گو کنید.

ب - با استفاده از جدول شاهان ساسانی که دبیر محترم در اختیار شما قرار می دهد، نمودار خط زمان سلسله ساسانیان را رسم کنید.

5. مهمترین علت کاهش توان اقتصادی ساسانیان در اواخر حکومت چه بود؟

پرسش های نمونه

۱) چه عواملی به بروز حرکت های استقلال طلبی در مناطق شرقی قلمرو سلوکیان کمک کرد؟

۲) موقعیت حکومت اشکانیان در دوران پادشاهی مهرداد یکم و مهرداد دوم را شرح دهید.

۳) دلایل بروز جنگ های پی در پی میان امپراتوری روم و ایران را در دوران اشکانی و ساسانی بررسی کنید.

۴) حکومت ساسانی در اواخر دوران خود با چه مسائل و مشکلات داخلی مواجه بود؟